

Mikä? v Arkisto Juttusarjat Videot Tapahtumat Podcastit Toimitus
Kirjoittajat Kirjoittajaohjeet Politiikasta kouluissa

Venäjän ydinasekiristys ja pelotepolitiikan tulevaisuus

17.11.2022 / Tapio Juntunen / Artikkelit, Ukrainan sota / Turvallisuuspolitiikka, Ukrainan kriisi, Venäjä / 8 minuutiksi luettavaa

Venäjä on aiheuttanut hyökkäyssodallaan Ukrainassa mittavaa tuhoa ja inhimillistä kärsimystä. Lisäksi maa on uhkapuheillaan langettanut taisteluiden ylle ydinsodan uhkan. Miten Venäjän ydinasepuhetta tulisi tulkita?

Ydinaseiden käytön uhka on leijunut historiassa useiden sotilaallisten ja poliittisten kriisien yllä. Useimmiten ydinaseiden rooli on kuitenkin ollut passiivinen, korkeintaan vihjailevasti esillä oleva.

Harvinaisempia ovat sellaiset sodat ja diplomaattiset kriisit, joissa ydinasevallat ovat avoimesti uhanneet käyttävänsä ydinaseita tai vihjailleet niiden käytön mahdollisuudesta esimerkiksi ydinasevoimien valmiustilaa selkeästi nostamalla.

Vieläkin harvinaisempia ovat olleet tapaukset, joissa laajenemishaluinen ydinasevaltio on hyökännyt avoimesti ydinaseuhkaan tukeutuen ja sodan

Artikkeliin sovelletaan avoimen julkaisemisen lisenssiä tiedelehdille (CC BY-NC-ND). [Lue lisää tekijänoikeuksista.](#)

Selaa arkistoa

demokratia

Venäjä Euroopan unioni Suomi

populismi Yhdysvallat Retoriikka

Turvallisuuspolitiikka

Media Maahanmuutto

ilmastonmuutos Yliopisto

Tutkimus Eurooppa Tasa-arvo

Terrorismi talous Ulkopolitiikka

Vaalianalyysit Ranska DocPoint

Puolueet Ihmisoikeudet

Ympäristöpolitiikka Aktivismi

Identiteetti Uskonto Äärioikeisto Kysy

politiikasta sukupuoli Ukrainan kriisi Historia

Sosiaalinen media työ Turkki nuoret

Perussuomalaiset Tutkijavideot pakolaisuus

osallistuminen

oikeussäännöistä pitkälti piittaamatta ydinaseettoman naapurivaltionsa kimppeun – mielessään vähintäänkin laajat aluevaltauksset, ellei suorastaan koko yhteiskunnan ja poliittisen järjestelmän lamaannuttaminen.

Venäjän ydinaseuhkapuheen poikkeuksellisuus korostuu, kun otetaan huomioon, että Venäjä lupasi [vuonna 1994 solmimassaan Budapestin muistiossa](#) muiden sopimusosapuolten kanssa kunnioittaa Ukrainan alueellista koskemattomuutta. Vastineena Ukraina luopui vapaaehtoisesti Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen sen alueelle jääneistä ydinasevoimista ja liittyi ydinsulkusopimukseen ydinaseettomana valtiona.

[Venäjän ydinaseuhkapuheen poikkeuksellisuus korostuu, kun otetaan huomioon, että Venäjä lupasi vuonna 1994 solmimassaan Budapestin muistiossa muiden sopimusosapuolten kanssa kunnioittaa Ukrainan alueellista koskemattomuutta.](#)

Venäjän ydinaseuhkapuheen poikkeukselliset piirteet korostavat tarvetta pohtia, mitä laajakantoisempia vaikutuksia niillä on ydinasepolitiikan tulevaisuudelle. Miten käsitys ydinaseiden ”käyttökelpoisuudesta” on muuttumassa toisaalta pelotepolitiikan, toisaalta kiristyspolitiikan välineinä? Miten tilanne vaikuttaa ydinaseiden painoarvon mahdolliselle muutokselle maailmanpolitiikassa?

Ydinasepelote hillitsee ja yllyttää

Sodan edetessä on käynyt selväksi, että ydinasepelotteen tuottama [vastavuoroinen haavoittuvuus](#) hillitsee edelleen ydinasevaltioita ja näiden liittolaisia suorista sotilaallisista yhteenotoista.

Ydinasepelotteen suursotia hillitsevä vaikutus ei ole kuitenkaan valunut matalamman intensiteetin konflikteihin ja sotiin. Päinvastoin ydinasevaltioiden johtajien hanakkuus sodan ja rauhan rajaa hämärtäviin hybridioperaatioihin ja jopa laajamittaisiin paikallisiin sotiin ydinaseettomia valtioita vastaan on ydinasekaudella kasvanut.

Tutkimuskirjallisuudessa tämä ilmiö tunnetaan niin sanottuna [tasapaino-epätasapaino-paradoksina](#). Ydinasevaltiot eivät ole koskaan käyneet laajamittaista sotaa toisiaan tai liittolaisiaan vastaan, vaikka matalamman intensiteetin rajakonflikteja on kyllä ollut esimerkiksi Kiinan ja Neuvostoliiton sekä Pakistanin ja Intian välillä. Samalla ydinasevaltiot vaikuttavat kuitenkin osallistuvan [keskimääräistä useammin](#) sotilaallisiin konflikteihin ja selkkauksiin ydinaseettomien valtioiden kanssa.

[Sechser ja Fuhrmann osoittavat, että ydinaseet ovat tuhovoimastaan huolimatta – tai oikeastaan juuri siitä syystä –](#)

Tarkennettu haku

Hakusana

Ajanjakso

Kirjoittajat

Avainsanat

Hae

Uusimmat podcastit

Politiikasta
Luokkasamastumi...

345

Politiikasta - Luokkasamastumine...

Politiikasta - Apuraha, tunteet ja ...

Politiikasta - Vuosi Bidenia Trump...

Politiikasta - Vuosi Bidenia Trump...

Politiikasta - Poliittisen osallistu...

Politiikasta - Edustajuus puntaroi...

Politiikasta - Yritykset, yhteiskunt...

Politiikasta - Vaalipolitiikkaa ja ka...

Latest tracks by [Politiikasta](#)

[Privacy policy](#)

varsin kehoja diplomaattisen kiristämisen välineitä.

Havainto saa edelleen kääntäen tukea [tutkimustuloksista](#), joiden mukaan liittoutuminen ydinasevallan kanssa vaikuttaisi keskimäärin vähentävän valtion todennäköisyyttä joutua sotilaallisen aggression kohteeksi.

Ydinaseselkänöjan kannustama riskinottokyky näkyy myös tavassa, jolla ydinaseita käytetään kiristyspolitiikan välineenä. Teoksessaan [Nuclear Weapons and Coercive Diplomacy](#) (2016) politiikan tutkijat Todd Sechser ja Matthew Fuhrmann analysoivat 19 historiallista tapausta, joissa ydinaseita on käytetty sotien, aseellisten yhteydenottojen ja diplomaattisten kriisien yhteydessä kiristyspolitiikan välineenä.

Sechser ja Fuhrmann osoittavat, että ydinaseet ovat tuhovoimastaan huolimatta – tai oikeastaan juuri siitä syystä – varsin kehoja diplomaattisen kiristämisen välineitä. Vain harvoin esitetyt uhkakuvat ovat olleet uskottavia tavoiteltuihin päämääriin nähden, varsinkin kun kiristyksen kohteena olevilla valtioilla ja johtajilla on usein tilanteessa paljon enemmän pelissä, kuten nyt esimerkiksi Ukrainalla on.

Tästä huolimatta Venäjä on tukeutunut hyökkäyssodassaan ydinaseilla uhkaamiseen ja kiristämiseen. Uhkausten taustoittamiseksi on ensin tarkasteltava ydinasepelotteen ja ydinaseilla kiristämisen eroja sekä toisaalta niiden väistämättömään sulautumiseen vaikuttavia tekijöitä.

Ydinaseilla uhkaamisen logiikka: pelote ja kiristys

Karkeasti jaoteltuna ydinaseita voidaan siis käyttää sekä vihollisuuksien kynnyksen ennaltaehkäisevään nostamiseen (pelote; engl. *deterrence*) että niiden käytöllä uhkaamiseen poliittisten myönnytysten saavuttamiseksi (pakottaminen ja kiristäminen; *compellence, coercion*). Ydinasepelotteen kohdalla uhka voidaan esittää karkeasti kahdella eri tavalla.

Ensinnäkin siten, että vastapuolen aggressiolla todennäköisesti tavoittelemat hyödyt jäisivät selvästi pienemmiksi kuin sen vihollisuuksien käynnistymisen jälkeen todennäköisesti kohtaamat menetykset. Toisekseen siten, että vastapuolen aggressio tulee aiheuttamaan sille sellaista välitöntä massiivista tuhoa, mikä ei välttämättä välittömästi edes liity käynnissä oleviin sotilaallisiin toimiin.

Johtavien ydinasevaltojen, Yhdysvaltojen ja Venäjän, ydinaseiden käyttöopeissa on käytännössä elementtejä molemmista pelotteen perusmuodoista. Kumpikin niistä varaa virallisessa ydinasepolitiikassaan mahdollisuuden käyttää ydinaseita ensimmäisenä, joskin mahdollisuus [on varattu vain äärimmäisiin olosuhteisiin](#), joissa kyseisten valtioiden tai näiden liittolaisten elintärkeät intressit ovat uhattuna. Yhtä lailla molemmat johtavat ydinasevallat vaalivat myös vastahyökkäykseen kykeneviä, ensi-iskulta

suojattuja ydinasevoimia.

Johtavien ydinasevaltojen, Yhdysvaltojen ja Venäjän, ydinaseiden käyttöopeissa on käytännössä elementtejä molemmista pelotteen perusmuodoista.

Ydinasepelotteella pyritään joka tapauksessa ennaltaehkäisemään vastapuolen vihollisuuksia sekä heikentämään sen toimintaedellytyksiä, jos sota tai kriisi on jo syttynyt. Pelotepolitiikan perimmäinen tehtävä on siis joko vallitsevan tasapainon ylläpitäminen tai vastapuolen aloitekyvyn hillitseminen.

Ydinasekiristyksestä on sen sijaan kyse silloin, kun ydinaseiden käytöllä uhkaamalla pyritään saamaan vastapuoli tekemään jokin itselle tärkeä poliittinen myönnytys. Kiristyksen kohteena voi olla myös oma liittolainen.

Esimerkiksi Israelin sekä Syyrian ja Egyptin johtaman arabivaltioiden liiton välillä käydyn Jom Kippur -sodan yhteydessä vuonna 1973 Israel nosti ydinasevalmiuttaan tavalla, jonka se tiesi välittyvän ainoastaan Yhdysvaltojen – ja kenties Neuvostoliiton – tiedustelulle. Näin se pyrki painostamaan Yhdysvaltoja sitoutumaan Israelin tarvitsemiin tavanomaisten aseiden toimituksiin.

Kiristyksellä pyritään siis muuttamaan vallitsevaa tilannetta itselle suotuisaan suuntaan, esimerkiksi uhkaamalla ydinaseiden käytöllä, jos vastapuoli ei suostu itselle suotuisiin rauhanehdotoihin.

Kiristys- ja pelotepuhe sulautuvat Venäjän retoriikassa

Sechser ja Fuhrmann toteavat, että erottelu pelotteen ja kiristämisen välillä on analyttinen eikä välttämättä ole sellaisenaan istutettavissa kansainvälisen politiikan todellisuuteen. Tämä on näkynyt myös Venäjän hyökkäyssodan yhteydessä esittämässä lukuisissa [ydinaseuhissa](#).

Venäjän hyökkäyssodan alkuvaiheessa helmikuussa 2022 esittämien ydinaseuhkauksien logiikkaa voidaan kuvailla [epäsuorana kiristystekona](#), jossa yhdistyy pelotteen vahvistamiseen sekä toisaalta vastapuolen ja tämän tukijoiden kiristämiseen viittaavia elementtejä.

”Sotilaalliseen erikoisoperaatioon” ryhtymistä perustellessaan Venäjän presidentti Vladimir Putin viittasi epämääräisesti maan strategisten ydinasevoimien valmiustilan nostoon, mikä ei kuitenkaan johtanut konkreettisiin voimannäyttöihin tai edes näkyvään vihjailuun niihin valmistautumisesta.

Sodan alkuvaiheen ydinaseuhkapuheella Venäjä pyrki yhtäältä muistuttamaan Yhdysvaltoja ja puolustusliitto Natoa sen ydinasepelotteesta. Samalla se pyrki lyömään kiilaa Ukrainan ja lännen välille.

Uhkauksen tehtävänä oli estää Naton suora sotilaallinen puuttuminen sotaan sekä mahdollisesti myös painostaa länttä maanittelemaan Ukrainan johtoa Venäjälle suotuisiin poliittisiin myönnytyksiin. Venäjän hyökkäyssodan ensimmäisen vaiheen epäonnistuminen kuitenkin teki tämän tavoitteen tyhjäksi.

Ydinaseet ovat venäläisessä ajattelussa aselaji, jolla pitää olla käytännön vaikutusta, vaikka niitä ei taistelukäytössä räjäytettäisikään.

Ukrainan puolustusmenestyksen vahvistuessa Venäjän ydinaseuhkat ovat loppukesästä eteenpäin kohdistuneet selvemmin Ukrainaan ja täten linkittyneet itäisen Ukrainan taistelukentän tapahtumiin. Samalla kun Venäjä järjesti valloittamillaan alueilla laittomia valekansanäänestyksiä, liitti Putin alkusyksyllä ydinasepuheisiinsa maininnan siitä, että maa on valmis käyttämään ydinaseita alueellisen koskemattomuutensa takaamiseksi.

Venäjän julkilausuttu ydinasedoktriini ei kuitenkaan tunnista muotoilua, jossa alueellisen koskemattomuuden rikkomisella oikeutettaisiin yksiselitteisesti ydinaseiden ensikäyttö. Tämän sijaan julkilausutussa doktriinissa ydinaseiden ensikäytön mahdollisuudesta puhutaan kahden skenaarion yhteydessä. Ensimmäisessä vastapuoli on hyökkäyksellään tuhonnut Venäjän kriittisiä hallinnollisia tai sotilaallisia kohteita tavalla, mikä vaarantaa Venäjän ydinaseiden komentojärjestelmien toiminnan. Toisessa ydinaseiden ensikäytön oikeuttavassa skenaariossa vastapuolen Venäjää kohtaan suorittama aggressio on vaarantanut maan valtiollisen olemassaolon.

Yhtä lailla on muistettava, ettei julkilausuttu doktriini paljasta tosiasiallisia sotilaallisia suunnitelmia. Sen tarkoituskaan ei ole antaa aukotonta reseptikirjaa siitä, miten valtio tulee toimimaan sodassa tai merkittävässä kriiseissä.

Doktriini on tässä mielessä myös julkisuuspolitiikan väline, jolla pyritään lisäämään pelotepolitiikan uskottavuutta esittämällä selkeitä, yleispiirteisiä skenarioita, joiden kautta on myös mahdollista perustella ydinasevoimien kehittämistä ja niitä ylläpitävää harjoitustoimintaa.

Tätä vasten ei olekaan täysin yllättävää, että hyökkäyssodan kuluessa Venäjän johdosta on kuultu keskenään ristiriitaiseltakin vaikuttavaa ydinaseuhkapuhetta. Epämääräinen uhkapuhe ei liene vahinko, vaan pikemminkin Venäjän ydinaseretoriikkaan kuuluva ominaisuus. Ydinaseet ovat venäläisessä ajattelussa aselaji, jolla pitää olla käytännön vaikutusta, vaikka niitä ei taistelukäytössä räjäytettäisikään.

Pelkkää puhetta?

On keskeistä kiinnittää huomiota siihen, mitä välittömiä tavoitteita Venäjän ydinaseuhkapuheeseen liittyy. Kyse on siis yhtäältä epäsuorasta kiristämisestä, toisaalta pelotteen viestimisestä ja siihen liittyvän voimantunteen esittämisestä.

Venäjä pyrkii paitsi kasvattamaan itseään suoraan uhkaavien sotatoimien kynnystä, myös monimutkaistamaan vastapuolen riskiarvioita Ukrainan tukemisesta aiheutuvista seurauksista.

Venäjän uhkakuvapuhe kuitenkin kärsii samasta uskottavuusvajeesta, mikä on tehnyt aikaisemminkin historiassa ydinaseilla kiristämisestä useimmiten tuloksetonta. Kiristysuhka ei vaikuta uskottavalta, sillä ydinaseiden käytöstä todennäköisesti aiheutuvat välittömät vastatoimet ja poliittiset seuraukset olisivat mittavat verrattuna ydinaseiden rajoitetusta käytöstä saavutettavaan sotilaalliseen hyötyyn.

Vaikka Venäjän johto on pyrkinyt vihjailemaan hyökkäykseensä liittämällä, historiallisesti kohtalonomaisilta vaikuttavilla merkityksillä, sodasta on puhuttu ”erikoisoperaationa”, eikä Ukrainan iskut esimerkiksi Krimille ole selvästi ylittäneet ”eksistentiaalisen uhkan” kynnystä.

Samalla on syytä muistaa, että Venäjän niin sanottuja ei-strategisia, pääosin taistelukenttäkäyttöön ja infrastruktuurikohteita vastaan suunniteltuja ydinräjähteitä ei olla tiettävästi missään vaiheessa siirretty keskusvarastoista joukko-osastoille ja edelleen ydinaseita maaliin saattaviin kantolaitteisiin.

Tavoitteena on nostaa lännen kynnystä tukea voimallisemmin Ukrainaa ja samalla vahvistaa Venäjän suoraa pelotetta länttä vastaan.

Tällaisella operaatiolla voisi kuvitella olevan korkeintaan rajattua vaikutusta sodankäynnin välittömiin tavoitteisiin . Silti sen suunnittelu vaatisi näkyviä logistisia toimia sekä ydinaseiden liikutteluun liittyvistä ja huolto- ja turvatoimista vastaavien yksiköiden valmiuden selvää nostoa, ydinaseita vastaanottavien joukko-osastojen operationaalisen valmiuden näkyvästä nostamisesta puhumattakaan.

Samassa yhteydessä Venäjä todennäköisesti nostaisi sen strategista tasapainoa ylläpitävien joukkojen valmiutta mahdollisesti myös hajasijoittamalla keskeiset poliittiset päätöksentekijät suojatiloihin ympäri Venäjää. Tällaisesta toiminnasta ei myöskään ole nähty merkkejä.

Vaikuttaa siis entistä selvemältä, että Venäjän ydinaseuhkapuhetta motivoi ennen kaikkea pyrkimys vastapuolen riskiarvioiden monimutkaistamiseen . Tähän liittyvät myös hiljattaiset Venäjän esittämät, sittemmin jo Kansainvälisen atomienergiajärjestön kumoamat väitteet Ukrainan hallussa mahdollisesti olevista ”likaisista pommeista”, eli radioaktiivista ainesta ympäristöönsä tavanomaisin räjähtein levittävistä aseista.

Tavoitteena on nostaa lännen kynnystä tukea voimallisemmin Ukrainaa ja samalla vahvistaa Venäjän suoraa pelotetta länttä vastaan. Sitä tuetaan avoimeksi hybridioperaatioksi edenneillä taloudellisilla, etenkin länteen

suuntautuvilla energiapoliittisilla painostuskeinoilla.

Kyse voi olla kiristuksen ja pelotteen lisäksi myös puhtaasti suurvaltastatukseen liittyvästä voimantunteen esittämisestä, jolloin tavoitteena lienee myös Venäjän sotajoukkojen moraalien nostaminen ja maan tosiasiallisesti **katoavan suurvaltastatuksen** korostaminen oman kotileisön sekä suoraan sotaan liittymättömien kolmansien valtojen silmissä.

Paineita ydinaseiden ja pelotepolitiikan vaikutusalan leviämiseksi

Voimistuvan ydinaseuhkapuheen keskellä on syytä muistaa pelotteen ja kiristämisen perusfunktiot. Molemmissa tapauksissa ydinaseuhkalla pyritään saavuttamaan merkittäviä poliittisia ja sotilaallisia tavoitteita ilman, että ydinaseita tarvitsisi käyttää taistelutoimien yhteydessä.

Ydinaseiden käytöllä uhkaaminen on kuitenkin aina tuomittavaa – **ydinaseiden kieltosopimuksen voimaantulon jälkeen** entistä selvemmin myös **kansainvälisen lain näkökulmasta**. Tässä mielessä Putinin Venäjän ydinaseuhkapuheita ei voida sivuuttaa, eikä ydinaseuhkauksiin voida suhtautua tavanomaisena poliittisena retoriikkana.

Kiristämistarkoituksessa esitettyä ydinaseuhkaa ei ole tiettävästi kertaakaan aikaisemmin esitetty tilanteessa, jossa johtava ydinasevaltio pyrkii laajamittaisiin aluevaltauksiin ydinaseetonta naapurivaltiotaan vastaan.

Samaan aikaan sekä Venäjä että toisaalta myös Nato ja Yhdysvallat ovat **jättäneet retoriikassaan** liikkumatilaa tekemättä liian velvoittavia uhkauksia ydinaseiden käytöstä tai vastatoimista, joihin ne ripustaisivat uskottavuutensa.

Siitä huolimatta kiristämistarkoituksessa esitettyä ydinaseuhkaa – edes epäsuoraa sellaista – ei ole tiettävästi kertaakaan aikaisemmin esitetty tilanteessa, jossa johtava ydinasevaltio pyrkii laajamittaisiin aluevaltauksiin ydinaseetonta naapurivaltiotaan vastaan.

Vaikka Venäjä on viimeisimmissä ulostuloissaan **jälleen korostanut rooliaan vastuullisena ydinsulkusopimuksen tunnustamana ydinasevaltana**, se on onnistunut jo aikaisemmillä uhkapuheillaan luomaan vaarallisen ennakkotapauksen, joka on jo nyt nähtyjen seurausten valossa omiaan lisäämään ydinasepelotepolitiikan leviämiseksi otollisia kansainvälispoliittisia paineita. Tästä on osittain kyse myös Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyyshakemuksissa.

Tapio Juntunen on turvallisuuden tutkimuksen yliopisto-opettaja Tampereen yliopiston johtamisen ja talouden tiedekunnassa.

Artikkeli on osa [Ukrainan sota -juttusarjaa](#).

Artikkelin pääkuva: Vladyslav Cherkasenko / Unsplash.

Kirjoittajasta

Tapio Juntunen

Tapio Juntunen on turvallisuustutkimukseen erikoistunut yliopisto-opettaja Tampereen yliopistossa.

